

Invazní druhy – legislativa a spol.

Jan Šíma

Odbor druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků
Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10

Mezinárodní úroveň

- Konference OSN o životním prostředí a rozvoji – UNCED (Rio de Janeiro, 1992)
- **Úmluva o biologické rozmanitosti** - Convention on Biological Diversity (CBD, 1992), www.cbd.int/invasive
Článek 8 (h) : Prevence introdukce, kontrola nebo vymýcení těch nepůvodních druhů, které ohrožují ekosystémy, společenstva nebo jednotlivé druhy.
- **6. zasedání Konference smluvních stran (COP)** Úmluvy o biologické rozmanitosti (Haag, 2002)
 - dokument VI/23 – Nepůvodní druhy ohrožující ekosystémy, stanoviště nebo druhy
 - 15 bodů / instrukcí – ‚guiding principles‘ - např. *princip předběžné opatrnosti (nedostatek vědeckého poznání o environm., sociálním, a ekonom. nebezpečí, které mohou IAS nebo možné introdukce způsobit, nemůže být důvodem pro nepřijetí preventivních opatření proti introdukci potenciálních invazních druhů)*
- další výzvy, doporučení - COP VII/13, COP VIII/27, COP IX...

- Mezinárodní úmluva o ochraně rostlin - International Plant Protection Convention (IPPC, 1952)
 - Standard on Pest Risk Analysis (ISPM No. 11) etc.
- Úmluva o balastních vodách - International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments
- Rezoluce k introdukci nepůvodních druhů leteckou dopravou - Resolutions on introduction of IAS via civil air transportation (International Civil Aviation Organisation)

(celo)Evropská úroveň

- **Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť** (Bernská úmluva, 1979)
www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/Bern
- Evropská strategie pro invazní druhy/the '**European Strategy on Invasive Alien Species**', 2003
- Doporučení stálého výboru – např. č. 134 (2008) Evropský kodex o zahradnictví a IAS/the European Code of Conduct on Horticulture, č. 133 (2008) ke kontrole vodního hyacintu/on the control of the water hyacinth (*Eichhornia crassipes*), č. 123 (2008) k omezení šíření veverky popelavé v Itálii a dalších státech/on limiting the dispersal of the Grey squirrel (*Sciurus carolinensis*) in Italy and other Contracting Parties aj.
- European Plant Protection Organisation (EPPO), www.eppo.int
- Panel pro invazní druhy; IAS data sheets; EPPO Standard PM 3/67 – guidelines pro management; deklarace rady Council k používání IAS v rámci obnovitelných zdrojů ,*Plants for renewable energy and Invasive Alien Plants*,; aj.

Úroveň EU

- Směrnice 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin („Směrnice o stanovištích“)
- Článek 22** – členské státy „zajistí, aby **záměrné vysazení** jakéhokoli druhu do volné přírody, který **není na jejich území původní**, bylo řízeno tak, aby **nedošlo k poškození** přírodních stanovišť v jejich přirozeném areálu rozšíření nebo původních volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Jestliže to považují za **nezbytné**, členské státy takové vysazování **zakážou...**“
- Nařízení o používání cizích a místně se nevyskytujících druhů v akvakultuře (708/2007)
 - komplexní nařízení zahrnující hodnocení rizik a další nástroje, problematická příloha vylučující z působnosti nařízení řadu druhů (např. pstruh duhový, amur aj.)
 - Nařízení o obchodu s ohroženými druhy (338/97)
 - Zákaz dovozu do EU a možnost dalších opatření u želvy nádherné (*Trachemys scripta elegans*), želvy ozdobné (*Chrysemys picta*), skokana volského (*Rana catesbeiana*) a kachnice kaštanové (*Oxyura jamaicensis*)
 - Fytosanitární a veterinární předpisy

- The Millennium Ecosystem Assessment
 - 6 Akční program pro ŽP - priorita „vytvořit opatření k prevenci a regulaci nepůvodních druhů a genotypů“
 - Sdělení Komise
 - Communication from the Commission on Halting the Loss of Biodiversity by 2010 and Beyond - COM(2006)216
 - Communication from the Commission - 'Towards an EU Strategy on invasive species' - COM(2008)789
 - Závěry Rady – 'A mid-term assessment of implementing the EU Biodiversity Action Plan and **Towards an EU Strategy on Invasive Alien Species**' – 11412/09, přijaty v rámci předsednictví ČR
- EU2009.CZ**
- **EU Biodiversity Strategy to 2020** – Cíl 5 *Potírat invazní druhy*, Council conclusions 18862/11, EP resolution duben/2012...

■ aktuálně **Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů**

- publikováno v XI/2014 v Úředním věstníku EU
- účinnost od 1. 1. 2015

Více o aktivitách na úrovni EU

http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm

- jednotný přístup k nejvíce problematickým IAS - „unijní“ seznam, *předloží EK do roka od nabytí účinnosti*
- Nařízením stanovena kritéria a postup pro tvorbu seznamu - druhy mimo EU, analýza rizika aj.
- zákazy dovozu, prodeje, držení, dopravy, rozšiřování aj.; zavedení kontrol...
- striktní režim výjimek - jen výzkum, medicínální účely atp., pouze v „uzavřeném prostředí“; komerční využití jen po notifikaci EK
- monitoring, povinnost eradikace nově zjištěných a regulace „široce rozšířených“
- zpracování analýzy cest šíření a akčního plánu(ů) k omezení
- tlak na přeshraniční spolupráci
- informační systém (EASIN - <http://easin.jrc.ec.europa.eu/>) a rozsáhlý reporting
- ostatní ponecháno na členských státech nebo jejich spolupráci

Česká republika

- **zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny**
- § 5 odst. 4 – definice geograficky nepůvodního druhu = druh, který *není součástí přirozených společenstev určitého regionu* – nezbytné vykládat v kontextu zákona (vazba na definice rostliny/živočicha, druhu aj.)
- záměrné rozšiřování geograficky nepůvodního druhu do krajiny jen s povolením orgánu ochran přírody (obec s RP), dtto pro křížence (§ 5 odst. 5)
- zákaz záměrného rozšiřování v chráněných územích (NP, CHKO, NPR, PR) – možnost výjimky jen pokud nejsou žádné závažné dopady
- § 5 odst. 6 - možnost orgánu ochrany přírody rozhodnout o odlovu nepůvodních živočichů (vazba na zákon o myslivosti – jen ty co nejsou zvěří = norek, mýval, psík, nutrie); „nové“ ustanovení dané novelizací v r. 2009/10

■ Zákon č. 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči

- § 3 - odpovědnost všech osob (vlastníků pozemků aj.) zjišťovat a omezovat výskyt a šíření škodlivých organismů včetně plevelů tak, aby nevznikla škoda jiným osobám nebo nedošlo k poškození životního prostředí anebo k ohrožení zdraví lidí nebo zvířat – kontrola ze strany obcí s RP
- § 11 - oprávnění Státní rostlinolékařské správy (SRS) vyhlásit mimořádné rostlinolékařské opatření (k zamezení šíření škodlivého organismu a izolaci jeho ohniska nebo eradikaci) – pro IAS nikdy nevyužito
- § 10 - povinnost pro SRS zajišťovat monitoring vybraných invazních druhů (v návaznosti na EPPO alert list aktuálně vztaženo na 13 rostlin – viz vyhláška č. 215/2008 Sb.)
- SRS vyvíjí další aktivity – např. snaha o **zpracování Pest risk analýz (PRA)** - kromě „škodlivých organismů“ z částii IAS (např. *Ambrosia artemisiifolia*)

- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích – § 32 mj. stanoví povinnost vlastníkům lesa „bránit vývoji, šíření a přemnožení škodlivých organismů“ – není aplikováno na IAS (škodlivý organismus definován jako původce chorob lesních porostů a rostlinní nebo živočišní škůdci lesních porostů)
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách - § 35 - zákaz vypouštět ryby a ostatní vodní živočichy nepůvodních, geneticky nevhodných a neprověřených populací přirozených druhů do vodních toků a vodních nádrží bez souhlasu vodoprávního úřadu
- Zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství – vlastní definice nepův. druhu - § 2 - nepůvodní rybou a nepůvodním vodním organizmem geograficky nepůvodní nebo geneticky nevhodná anebo neprověřená populace ryb a vodních organizmů, vyskytující se na území jednotlivého rybářského revíru v České republice méně než 3 (!!!) po sobě následující generační populace
 - § 12 odst. 6 - povolování se řídí zákonem o ochraně přírody a vodním zákonem (= nejasnosti při aplikaci)
 - vztah k Nařízení 708/2007 o nepův. druzích v akvakultuře nedořešen
- Zákon č. 128/2000Sb. o obcích
- Zákon č. 334/1992 Sb. o ochraně ZPF

■ **Státní politika životního prostředí 2012 – 2020**

cíl 3.2.3. zaměřený na IAS: *Omezit nepříznivé dopady nepůvodních druhů na biodiverzitu*

4 opatření (úkoly):

- vytvořit systémový přístup, včetně prevence, hodnocení rizik, monitoringu, rychlé reakce a eradikace nebo dlouhodobé kontroly
- omezit nepův. druhy na pozemcích ve vlastnictví a podpořit ostatní vlastníky v omezování využívání nepův. druhů
- omezit rizika introdukce vlivem obchodu a dopravy
- připravit a realizovat eradikační/regulační programy pro vybrané druhy

■ **Strategie ochrany biologické rozmanitosti (2005)**

3 opatření – vytvořit black listy, vybrat prioritní druhy a území pro eradikaci/regulaci, zajistit informovanost a osvětu

■ **Státní program ochrany přírody a krajiny (aktualizace 2009)**

5 opatření (obdobné Strategii biodiverzity a SPŽP) – zahrnuje úpravu legislativy (ve vazbě na změny v EU), zajištění ekonomických podmínek včetně začlenění do zemědělských dotací a postupů aj.

■ Co se dělá...

- výzkum - v ČR vysoká úroveň, příležitostná podpora ze strany státu (dříve VaV MŽP), participace na projektech EU (DAISIE aj.)
- praktická opatření – řada drobných projektů OOP, NGO..., větší akce např. různé projekty na křídlatky (Morávka, Smědá, Nisa) a bolševník (KV kraj), pilotní projekt na odchyt norka amerického (Vysočina, NP České Švýcarsko)
- finanční zdroje - fondy EU (LIFE+, OPŽP) a „národní“ programy (programy MŽP - PPK, POPFK, program na podporu NGO), krajské a obecní (městské) dotace
- podmínka omezování nepův. druhů v rámci zemědělských dotací (tzv. Cross compliance, GAEC 7) - požadavek na zamezení kvetení *Impatiens glanudlifera* a udržení *Heracleum mantegazzianum* pod 70 cm

■ Problémy

- malé povědomí o dopadech a rizicích (jak mezi veřejností, tak v rámci státní administrativy a politiky)
- neochota řešit problém z důvodu ekonomických aj. zájmů (využití nepův. druhů v rybářství, lesnictví, myslivosti, produkci OZE aj.)
- neaktuální legislativa; rozpory mezi předpisy a politikami

■ Co nás čeká...

- aktualizace legislativy - bude nutné zajistit ve vazbě na implementaci Nařízení EP a Rady č. 1143/2014
- úprava i „vnitrostátní“ právní úpravy - diferenciací mezi druhy dle dopadů (whitelist/blacklist ?) a úprava podmínek nového zavádění nepůvodních druhů
- potřeba personálního, organizačního a finančního zajištění (monitoring, eradikace, regulace, management - obnova stanovišť aj.)
- bude navrženo ve vazbě na legislativu
- zlepšení spolupráce orgánů státní správy a dalších subjektů (provázání činností ochrany přírody, rostlinolékařů, veterinářů, výzkumných organizací - viz např. the National Invasive Species Council v USA, www.invasivespecies.gov nebo the Biosecurity system na Novém Zélandu, www.biosecurity.govt.nz)
- tvorba a implementace managementových plánů (naváže na implementaci Nařízení EP a Rady)
- další podpora výzkumu a monitoringu

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

Děkuji za pozornost

Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 65
Praha 10, 100 10

Tel: ++420-267 122 587
Fax: ++420-267 126 587
Email: jan.sima@mzp.cz